

- політика держави, спрямована на зростання попиту на безготівкові розрахунки;
- комплекс заходів НБУ щодо підтримки розвитку безготівкових розрахунків;
- політика банків щодо підвищення привабливості безготівкових розрахунків.

Прикладом діяльності Національного банку України (НБУ), що спрямована на зниження попиту на готівкову валюту і збільшення безготівкових розрахунків, може слугувати запуск проекту Cashless economy.

Тож, подальші дослідження мають вестись у напрямку вивчення сучасних технологій та інструментів безготівкового обігу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Генкин А. С. Планета Веб-грошей в XXI столітті: навч. посіб. Москва: КНОРУС, 2008. 576 с.
2. Кочергін Д. А. Електронні гроші: підручник. Москва: Маркет ДС, 2011.
3. Світовий досвід і перспективи розвитку електронних грошей в Україні: наук.-аналіт. матеріали. / за ред. Сенищ П. М., Кравець В. М. Київ: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. 145 с.
4. Калакота Р., Уїнстон А. Межі електронної комерції. Reading, Minn., 2010. С. 306-307.
5. Правила здійснення операцій з електронними грошима, затверджені постановою Правління Національного банку Республіки Білорусь від 26.11.2003 № 201 (в редакції постанови Правління Національного банку Республіки Білорусь 16.02.2007 № 52).
6. Світовий досвід і перспективи розвитку електронних грошей в Україні: наук.-аналіт. матеріали. / за ред. Сенищ П. М., Кравець В. М. Київ: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. – 145 с.
7. Положення про електронні гроші в Україні // Постанова Правління НБУ. 2010. № 480. 56 с.
8. Платіжна система України URL: <http://www.bank.gov.ua>.
9. Національна платіжна система «Український платіжний простір» URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=75431
10. «Про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням»: положенням НБУ від 05.11.2014 № 705. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14>.
11. Ринок платіжних карток в Україні URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219
12. Розвиток безготівкової економіки в Україні. URL: http://management.fmm.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/12/Cashless_economy_05.12.2017.pdf

УДК 33.336.01

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2018-4-40-17>

ОСНОВИ ТЕОРІЇ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

Василевська Г. В., канд. екон. наук, доцент

*Тернопільський національний економічний університет
Україна, 46020, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11*

h.vasylevska@tneu.edu.ua

Сучасні дослідження фіскального простору держави є логічним осмисленням та продовженням фінансової науки. Їх значення полягає у формуванні певних догм та істин, на яких мають базуватися всі форми фінансово-економічних відносин, здійснюватися практична діяльність. Тому формування фіскальної теорії у різні часи та епохи було та залишається в центрі наукового пізнання й полемічного дискурсу науковців. Для сучасної фінансової науки актуальними є питання теорії формування оптимального фіскального простору держави, засад її функціонування як важливої складової побудови якісної соціально-економічної системи та підвищення рівня суспільного добробуту в країні. Разом із тим сьогодні недостатньою мірою вивчено проблеми оптимальності функціонування фіскального простору держави, позаяк зазначена теорія позбавлена основ формування та

розвитку. У статті досліджено ключові аспекти теорії формування оптимального фіскального простору, окреслено фундаментальні орієнтири її функціонування та розвитку. Надано визначення дефініції «оптимальний фіскальний простір» як найкращої форми забезпечення взаємодії суб'єктів відповідних відносин. Визначено складові оптимального фіскального простору та охарактеризовано властиві їм ознаки. З'ясовано та систематизовано інструменти фіскального простору держави, визначено характерні особливості їх використання. Обумовлено основні цілі, напрями та перспективи розвитку теорії формування оптимального фіскального простору держави в контексті сучасних особливостей розвитку фінансової науки.

Ключові слова: оптимальний фіскальний простір, фіскальна теорія, складові фіскального простору, фіскалістика.

FUNDAMENTALS OF FORMING THE OPTIMAL FISCAL SPACE THEORY

Vasylevska H. V., Ph.D. in Economics, Associate Professor,

*Ternopil National Economic University,
Ukraine, 46020, Ternopil, Lvivska str., 11*

Modern studies on a state's fiscal space constitute a logical reflection and a continuation of financial science. Their significance lies in forming certain dogmas and truths, all forms of financial and economic relations based on as well as the practical activity carried out. Hence, the fiscal theory formation remains a core focus of scientific knowledge and, probably, the hottest debated issue in the scholarly discourse now and then. For the modern financial science, the questions on the state's optimal fiscal space formation theory altogether with its functioning fundamentals still remain relevant, most of which significantly contribute to a high-quality socio-economic system, raising the country's standard of welfare. For now, economic science features a considerable insufficiency in elaborating the issues on the optimality of a state's fiscal space functioning, since this theory is obviously deprived of its formation and development foundations. The article investigates key aspects of the optimal fiscal space formation theory, outlines fundamental guidelines for its functioning and development. The definition of "optimal fiscal space" is suggested, representing the best form of ensuring the subjects interaction. The components of the optimal fiscal space are reviewed, and their inherent properties are characterized, the tools of a state's fiscal space being clarified and systematized, and the characteristic features of their use being determined. The main objectives, directions and prospects of a state's optimal fiscal space formation theory in the context of modern features of financial science development are suggested.

Key words: optimal fiscal space, fiscal theory, components of the fiscal space, fiscalistics.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасні дослідження фіскального простору держави є логічним осмисленням та продовженням фінансової науки. Їх значення полягає у формуванні певних догм та істин, на яких мають базуватися всі форми фінансово-економічних відносин, здійснюватися практична діяльність. Тому формування фіскальної теорії в різні часи та епохи було й залишається в центрі наукового пізнання й полемічного дискурсу науковців. Для сучасної фінансової науки актуальними є питання теорії формування оптимального фіскального простору держави, засад її функціонування як важливої складової побудови якісної соціально-економічної системи та підвищення рівня суспільного добробуту в країні. Разом із тим сьогодні недостатньою мірою вивчено проблеми оптимальності функціонування фіскального простору держави, позаяк зазначена теорія позбавлена основ формування та розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теорія фіскального простору представлена в науці працями зарубіжних і вітчизняних класиків фінансової думки та їхніх послідовників: В. Гейцем, П. Геллером, Т. Єфименко, М. Кондратьєвим, А. Крисоватим, О. Молдованом, Дж. Стігліцом, М. Туган-Барановським, В. Федосовим, Й. Шумпетером, С. Юрієм та ін. Проте ефективне функціонування фіскального простору держави та перспектива його формування в контексті оптимального використання потребують детального вивчення, аналізу та обґрунтування багатьох теоретичних аспектів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є окреслення базових основ теорії формування оптимального фіскального простору держави, визначення її складових елементів та систематизація ключових позицій у контексті здійснення ґрунтовних досліджень зазначеної проблематики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розвиток сучасної науки базується на використанні нових форм мислення, припущеннях та доведеннях. Інколи вони стають продовженням складених у єдину систему концепцій, натомість, часто синтезують у собі здавалося б не поєднані гіпотези.

Теорія формування оптимального фіскального простору є похідною від фінансової науки, проте сьогодні докорінно не досліджено базові детермінанти її становлення. Насамперед варто зазначити, що оптимальний фіскальний простір як об'єднувальний елемент здатний забезпечувати розвиток таких взаємодій між суб'єктами відповідних відносин, які сприяють збільшенню ефективності оподаткування, раціональному розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту, зрівноваженому економічному розвитку, збалансованому бюджету, покращенню суспільного добробуту. Своєю чергою, лише присутність оптимального фіскального простору гарантує наявність й ефективне співіснування усіх перерахованих явищ та факторів, що сприяє соціально-економічному розвитку, а відтак, утворенню держави загального добробуту.

Опрацьовуючи теорію формування оптимального фіскального простору як особливої форми метонімічного явища, передусім, важливо окреслити базові позиції, що є ключовими при пошуку логіки осмислення його змісту. Досвід класиків політичної економії визначає певні акценти розвитку теорії. Ж.Сімонд де Сімонді, автор ідеї визначення економічних циклів, пов'язав суть науки про господарські взаємозв'язки не лише з економічними відносинами, але й з природою самої людини, визначивши важливість розширеного й ґрунтового дослідження всіх аспектів економічної теорії, включно з урахуванням її циклічності [1, с. 348]. Видатний теоретик ХХ століття Й. Шумпетер щораз, заглиблюючись у вивчення нових і самостійних теоретичних проблем, переконався, що у кінцевому підсумку все, чим він займався, ставало «вираженням однієї-єдиної основної ідеї, яка з одного боку, має відношення до всієї теорії, а з другого – дозволяє намітити подальші віхи для теоретичного пізнання феномена економічного розвитку» [2, с. 31].

Дотримуючися поглядів фахівців, зокрема автора книги «Мандруючий світ» Г. Колодко щодо окреслення явищ як першопричин виникнення наукового пізнання, погоджуємося, що не явища самі по собі, а лише їх інтелектуальне наповнення надає вичерпне уявлення про їхню суть [3, с. 12-18].

Отже, дослідження фіскального простору варто розпочати з відтворення фундаментальних наукових істин. Саме тому важливо з'ясувати основні філософські підвалини формування, функціонування та розвитку оптимального фіскального простору, визначитися з основними аспектами його ідеології. Це допоможе прояснити ключові засади фіскальної теорії та практики не лише в контексті наявних систем і технологій оподаткування, але й забезпечить творення сучасної парадигми знань з вивчення історії, культури, фахової термінології, законодавчої бази, специфіки функціонування й сприйняття, синергетичних ефектів та можливості перспективного розвитку оптимального фіскального простору, які базувалися б на ґрунтовних дослідженнях у новітній галузі знань – фіскалістиці, метою якої має стати зосередження та детальне вивчення механізмів, процесів та фактів (явищ), пов'язаних з формуванням оптимального фіскального простору в державі. Важливим концептом щодо вирішення її глибинних питань є відтворення ключових, опорних істин. Властиво, що саму ж науку, як стверджує К. Гальфар, можна розглядати як своєрідне «риштування для наших думок: риштування, яке покоління за поколінням намагається якнайщільніше прилягати до реальності, в якій ми живемо, - реальності, таємниці якої потім розплутують за допомогою експериментів [4, с.84]. Натомість без наявності причин, генези того чи іншого явища не можливо досягнути позитивних результатів або попередити небажані наслідки.

Відомий український учений М. Амосов, десятиліттями вивчаючи природу науки, філософію й суть її пізнання, стверджував: «Не може людина утримуватися на вершині Духу, залишаючись на самоті без нагляду з боку Вищої Ідеї» [5]. Це були погляди науковця-матеріаліста на присутність Бога у свідомості людини, проте їх зміст є вкрай важливим для формування, осмислення та доведення будь-яких наукових гіпотез.

Коли йдеться про оптимальний фіскальний простір, насамперед, варто визначитись з необхідністю його створення, адже будь-яка держава, реалізуючи бюджетно-податкову політику, формує базове середовище відповідно до власних можливостей та потреб суспільства. Отже, опорною точкою відліку повинна стати домінуюча детермінанта, яка трансформується в ідею створення оптимального фіскального простору держави (рис. 1).

Рис. 1. Фундаментальні орієнтири формування оптимального фіскального простору

Примітка: складено автором.

Отже, ідея формування оптимального фіскального простору полягає в необхідності створення належних умов функціонування та взаємодії соціальних і державних інститутів у сфері впливу фіскальної політики держави задля забезпечення зрівноваженого соціально-економічного розвитку, підвищення суспільного добробуту. Відтак, створивши налагоджену систему відповідних взаємозв'язків, держава матиме змогу забезпечити дієву регуляторну політику в напрямі поліпшення індикаторів успішності та конкурентноспроможності. Беручи до уваги взаємозалежність оподаткування та інших сфер суспільного буття держави, ідея створення оптимального фіскального простору сприятиме не лише його ефективності, але й результативності національної економіки.

Водночас формування та розвиток ідеї передбачає мету, яка полягає в ефективному збалансуванні потреб і можливостей задоволення законних прав та інтересів усіх взаємофункціонуючих суб'єктів фіскального простору, що сприяють розвитку національного господарства та покращенню якості життя громадян. Проте реалізація окресленої мети, насамперед, потребує вирішення певних завдань, у зазначеному контексті - цілей, оскільки саме вони можуть сформулювати системно відпрацьовану тактику задля довершеності логіки наукового процесу. Отже, цілі оптимального фіскального простору полягають у тому, щоб:

- забезпечити формування ефективного оподаткування в державі, яке предметно визначає зв'язок між обсягом податкових надходжень та бюджетними витратами;
- створити оптимальну податкову систему, яка б забезпечувала при отриманих податкових надходженнях реалізацію найвищого з можливих рівня суспільного добробуту попри мінімізацію негативних наслідків оподаткування у формі збільшення тягара (*англ. excess burden*) [6, с. 105];
- сформулювати дієву систему взаємозв'язків фіскальної та інших сфер соціально-економічного життя країни, що фінансуються за рахунок бюджету, яка передбачає централізовану електронну систему доступу до інформації (внутрішнього та

загальнодоступного використання), її обміну та поширенню, а також можливості державного та громадського контролю щодо використання бюджетних коштів;

- забезпечити альтернативну систему недержавної форми податкового консалтингу. Саме такий підхід до формування системи надання консультативних послуг сприятиме розвитку здорової конкуренції у фіскальній сфері між державою (яка прагне збільшувати доходи задля якісного виконання своїх функцій) та платниками (які прагнуть мінімізувати обсяг податкових зобов'язань);

- збалансувати та мінімізувати боргові зобов'язання держави шляхом стабілізації бюджетно-податкової політики, забезпечення верховенства права та поступового переміщення боргових зобов'язань держави з позикових фінансів в інвестиційні;

- сприяти розвитку освітніх інституцій у фіскальній сфері щодо підготовки кваліфікованих кадрів із відповідними навичками та компетенціями, а також можливості забезпечення ефективної роботи фіскальних органів; формування і розуміння фіскального обов'язку та фіскальної культури й деонтології в працівників державних органів виконавчої влади, платників податків, громадян; виховання фіскальної етики й відповідальності щодо сплати обов'язкових платежів.

Досягнення зазначених цілей допоможе не лише створити чітку й зрозумілу стратегію розвитку оптимального фіскального простору, але й визначить відповідні довго- та короткотермінові завдання, які окреслюють тактичні дії держави:

- спрощення податкового законодавства для реального послаблення податкового тягаря на малий та середній бізнес;

- забезпечення сприятливого податкового клімату для залучення інвестицій, який забезпечувався б, насамперед, не системою преференційних заходів, а стабільністю податкового законодавства та визначенням чітких правил «гри» з відповідними гарантіями, визначеними в правовому полі;

- коригування податкового законодавства щодо максимізації відповідальності за скоєння податкових злочинів та правопорушень, зокрема уникнення (ухилення) від оподаткування, а також поширення корупції в державних органах влади;

- забезпечення стимулювання інноваційної діяльності, яке сприяло б розробці та освоєнню новітніх технологій у виробництві й організації праці за рахунок ефективних капіталовкладень як реального так і фінансового секторів економіки;

- формування відлагодженого дієвого механізму бюджетної децентралізації з чіткими правилами звітності й відповідальності щодо використання бюджетних ресурсів і на загальнодержавному, і місцевому рівнях;

- формування витрат місцевих бюджетів шляхом визначення суспільних потреб та вибору пріоритетних напрямів їх реалізації за участі місцевих громад тощо.

Зазначимо, що якість виконання окреслених завдань залежить від професіоналізму й політичної волі влади. На продовження варто зауважити, що формування оптимального фіскального простору держави передбачає наявність певних складових (табл.1).

Таблиця 1 – Складові оптимального фіскального простору держави

Види складових	Правові	Бюджетні		Персоніфіковані	Просвітницькі
		ресурсні	функціональні		
Перелік складових	Фіскальне законодавство	Бюджетні ресурси	Бюджетні процеси	Законодавчі органи	Фіскальні національні традиції
	Відповідальність за порушення фіскального законодавства			Виконавчі органи	Фіскальна освіта

	Професійна деонтологія та субординація			Громадяни	Фіскальна етика
--	--	--	--	-----------	-----------------

Примітка: складено автором.

Складові оптимального фіскального простору можна розділити на певні взаємопов'язані групи:

- правові, до яких належить переважно фіскальне законодавство; фіскальна відповідальність, зокрема фінансова, адміністративна та кримінальна) та професійна деонтологія та субординація, визначена загальними нормами поведінки та моралі;
- бюджетні, які охоплюють бюджетні процеси та бюджетні ресурси;
- персоніфіковані охоплюють усі органи державної влади, платників податків та носіїв податків;
- прсвітницькі, які включають фіскальні національні традиції, фіскальну освіту та фіскальну етику.

Усі ці складові взаємопов'язані та взаємозалежні й взаємодіють у межах формування фіскального простору на умовах реалізації фіскальної політики держави.

Невід'ємною властивістю успішності функціонування фіскального простору є його практична складова та умови розвитку оптимального середовища, які створює держава задля втілення в життя соціально-економічних реформ. Водночас для їх реалізації необхідно використання дієвих інструментів, вибір яких залежить від поставлених цілей. Своєю чергою, система інструментів оптимального фіскального простору держави повинна базуватися на оцінці наявного бюджетно-податкового середовища, відобразити пріоритетні напрями його розвитку та врегульовувати загальнодержавні, регіональні, місцеві та індивідуальні інтереси громадян. У цьому контексті варто зазначити, що гарантуванням ефективного розвитку фіскального простору будь-якої держави поряд з активними та цілеспрямованими діями влади різного рівня (центральної, регіональної та місцевої) необхідна дієвість та особиста вмотивованість громад в економічному, соціальному та політичному розвитку. Отже, з урахуванням загальносуспільних потреб, держава використовує інструментарій для формування та розвитку оптимального фіскального простору, до якого належать (табл. 2):

Таблиця 2 – Інструменти оптимального фіскального простору

№ з/п	Види	Назва	Властивості
1.	податки та їхні елементи	розмір ставок, шкала оподаткування, механізми їх розрахунку та сплати, база оподаткування	впливають на обсяг податкового зобов'язання платника податків
2.	податкове навантаження	обсяг сукупного податкового зобов'язання відносно ВВП	чинить вплив на платника податків щодо формування відпускних цін на продукцію й послуги та методи ведення господарської діяльності, а також на споживача суспільних благ, зокрема на розмір його доходів, витрат та заощаджень
3.	податкові преференції: пільгові та безпільгові	податкові пільги, спрощена система оподаткування, розстрочення чи відстрочення обов'язкових платежів, податкові канікули, тощо [6]	упроваджуються для стимулювання чи підтримки окремих платників, виробничих процесів, галузей народного господарства

4.	фіскальні обмеження	кількісні (ліцензування, квотування), фінансові (штрафи та санкції за умов недотримання чи порушення податкового законодавства)	забезпечують відповідний контроль у сфері справляння податкових платежів
----	---------------------	---	--

Продовження таблиці 2

5.	трансфертні платежі	субвенції, пенсії, стипендії, субсидії, інші соціальні виплати малозабезпеченим верствам населення, дотації, тощо.	формують перерозподіл національного доходу для вирівнювання бюджетних асиметрій на рівні держави, регіону або індивідуальних доходів
6.	бюджетні видатки	виплата заробітної плати працівникам державного сектора. Державні закупівлі, обслуговування державного боргу, позики, кредитування, субвенції, дотації, субсидії та ін.	скорочення або збільшення бюджетних видатків впливає на обсяг державного боргу, розмір бюджетного дефіциту, активізацію господарської діяльності, рівень доходів, громадян
7.	методи взаємодії фіскальних органів та платників з приводу справляння, розподілу та перерозподілу податкових платежів	форми та способи сплати податкових платежів, подання звітності; проведення превентивної, роз'яснювальної та контрольної роботи фіскальними органами	забезпечують наявність компетентності платників податків і працівників фіскальних органів, а також ефективність їх роботи, впливають на рівень корупції, забезпечують певну міру довіри та контроль громадськості

Примітка: складено автором.

Завдяки правильному та обґрунтованому використанню зазначених інструментів держава формує фіскальний простір, виходячи з власних інтересів та потреб, натомість суспільство диктує свої умови його використання. Таким чином створюється «конкурентна боротьба» між державою та суспільством, які у межах фіскального простору відстоюють власні інтереси. Ці процеси можуть відбуватися і в розвинутих країнах, і в країнах, які перебувають на низькому рівні економічного розвитку, з суттєвим посиленням політичної складової.

ВИСНОВКИ

Отже, становлення оптимального фіскального простору відбувається в процесі реалізації регуляторної політики держави з метою забезпечення ефективного оподаткування, формування оптимальної податкової системи, достатньої ресурсної бази задля забезпечення зрівноваженого розвитку народного господарства, покращення суспільного добробуту та якості життя громадян. Усі складові оптимального фіскального простору є надважливими для його ефективного функціонування, адже простір як форма існування матерії - форма бездоганна, довершена й еластична - передбачає можливості самоудосконалення під впливом відповідних умов і факторів, які стаються чи виникають упродовж певного періоду.

Надаючи загальну характеристику та здійснюючи економічну оцінку фіскального простору, варто звернути увагу на усі можливі чинники, які впливають на процес становлення, функціонування та розвитку, а також моделювання його оптимальної структури. Натомість досить часто фіскальний простір формується під тиском політичних обставин за участі зацікавлених осіб або лобістських груп. Тому вкрай важливо визначитись з певними показниками та свідченнями щодо проведення моніторингу й об'єктивного аналізу фіскального простору держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Sismondi J.C.L. De la richesse commerciale, ou principes d'économie politique, appliqués à la législation du commerce : *Tom premier [-second]* – A Genève : Chez J.J. Paschoud, Libraire : An XI, 1803 – 348 p. URL: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k1054596d?rk=128756;0> (дата звернення: 29.11.2018)
2. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм социализм и демократия. Москва: Эксмо, 2008. 864 с.
3. Kolodko G. *Wędrujący świat*. Warszawa: Prószyński i S-ka, 2008. 408 s.

4. Гальфар К. Всесвіт на долоні: подорож крізь простір і час за їхні межі. Київ : Yakaboo publishing, 2017. 312 с.
5. Прокопчук С. Микола АМОСОВ: «Фізичного Бога немає, але ідея Бога є. Без неї не буде міцної моралі, стійкого суспільства». URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/mikola-amosov-fizichnogo-boga-nemaye0-ale-ideya-bog/p/> (дата звернення: 26.09.2018).
6. Grądalski F. System podatkowy w świetle teorii optymalnego opodatkowania : wydanie drugie (dodruk). Warszawa : Szkoła Główna Handlowa w Warszawie. 266, с.
7. Крисоватий А. І., Василевська Г. В. Новітня парадигма преференційного оподаткування : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 260 с.

УДК 33:005.57:004.77

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2018-4-40-18>

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Матвейчук Л. О., д. н. з держ. упр., к.е.н., доцент

*Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка
Україна, 32300, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський, вул. Огієнка, 61*

sla.kpnu@gmail.com

Стаття присвячена дослідженню теоретичних аспектів цифрової економіки, враховуючи нагальність та актуальність цього напрямку за сучасних умов формування інформаційного суспільства та цифровізації економічних відносин його учасників, глобалізаційних економічних процесів та процесів інтеграції до єдиного світового цифрового ринку. Здійснено аналіз понятійно-категоріального апарату, який присутній у наукових дослідженнях з проблематики цифрового розвитку економіки; виявлено поліваріантність наукових визначень дефініції «цифрова економіка» та виділено спільну ознаку в трактуванні цього типу економіки – широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Проаналізовано публікації представників бізнесу у сфері інформаційних технологій щодо розуміння цифрової економіки, з'ясовано, що цифрова економіка практиками розглядається як економічні процеси з активним використанням інформаційних технологій та мережі Інтернет. Запропоновано авторське трактування дефініції «цифрова економіка» та виокремлено її характерні ознаки. Виділено особливості цифрової економіки та основні принципи цифровізації економіки, запропоновано їх доповнення. Розкрито фактори впливу на її розвиток та наведено ключові комплексні визначники цифрової економіки. Розкрито основні компоненти цифрової економіки та аргументовано включення до їх списку нової складової «цифрове врядування». Охарактеризовано процеси економічних взаємовідносин суб'єктів цифрової економіки, розкрито електронний формат співпраці її учасників: суб'єктів підприємництва, громадян та державних органів. Виділено напрям міжнародних економічних стосунків за умов глобалізації національних економік. Наведено стратегічні пріоритети для країн, відповідно до стадії розвитку цифрової економіки: зародження цифрової економіки, перехід до цифрової економіки, перетворення економіки в цифрову. З'ясовано початковий етап формування розвитку вітчизняної цифрової економіки, наведені наукові обґрунтування напрямів її розвитку. Розкрито мету, перспективи та напрями розвитку цифрової економіки згідно з Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. Для успішного формування цифрової економіки виділено ефективно функціонуючі компоненти: нормативно-правова база; навички, необхідні учасникам економічних процесів для використання можливостей цифрових технологій; ефективні й підзвітні інститути.

Ключові слова: цифрова економіка, інформаційно-комунікаційні технології, Інтернет, суб'єкти господарювання, електронна взаємодія.

DIGITAL ECONOMY: THEORETICAL ASPECTS

Matveychuk L. O., Doctor of Sciences in Public Administration,
PhD of Economic Sciences, docent,

*Ivan Ohienko Kamianets-Podilsky National University
Ukraine, 32300, Khmelnytska region, City of Kamianets-Podilskyi, Ogienko str., 61*

sla.kpnu@gmail.com